

STADSHOLMEN

MOSEBACKE 12

Fiskargatan 3

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

FISKARGATAN 3 MED NAVIGATIONSSKOLAN I BAKGRUNDEN OMRING SEKELSKIFTET 1900. FOTO FRÅN OMKR. 1910, SSM.

Bostadshuset på Fiskargatan 3, troligen byggt omkring 1760 och ombyggt i början av 1800-talet, är med sitt brutna tak och sin slätputsade fasad typiskt för de mindre stenhus som uppfördes under perioden.

Även interiören med de små, enkelt inredda rummen kan berätta om bostadsförhållanden för hantverkare och lägre tjänstemän. Tillsammans med Katarinabergets övriga bebyggelse är fastigheten ett viktigt bidrag till vår kunskap om området och äldre tiders levnadsförhållanden.

Fastigheten Mosebacke 12 är blåvärderad enligt Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Den kraftiga befolkningsökningen i Stockholm på 1600-talet innebar en snabb utbyggnad på malmarna. Området på Katarinaberget var i stort sett bebyggt vid 1600-talets slut. Den stora församlingskyrkan började byggas 1656 och placerades väl synlig på höjden.

En brand ödelade 1723 större delen av bebyggelsen i Katarina församling och återuppbyggnaden gick långsamt i efterdyningarna av krig och pest. Det dominerande byggnadsmaterialet var timmer, trots stadens ambitioner att endast stenhus borde uppföras. Genom tryckta byggnadsordningar senare under 1700-talet fick stadsarkitekten god kontroll över byggandet, och i strävan efter enhetlighet och brandsäkerhet uppfördes många välproportionerade och gulputsade borgarhus av sten. De flesta av områdets bevarade trähus kan därför placeras i det tidiga 1700-talet.

Första hälften av 1800-talet var, liksom i övriga staden, en tid med liten byggnadsverksamhet. Förändringarna var däremot betydligt större under århundradets senare del och 1900-talets första årtienden. Det byggdes en mängd hyreshus som till viss del ersatte den äldre småskaliga bebyggelsen och gav

FISKARGATAN 3 I DAG MED I HUVUDSAK DET UTSEENDE HUSET HADE REDAN I BÖRJAN AV 1800-TALET. FOTO J. MALMBERG.

området en ny siluett. Samtidigt genomfördes nya trafiklösningar som förbättrade kommunikationerna till den kuperade och svårtillgängliga östra delen av Södermalm. Katarinahissen från 1880-talet och framdragningen av Katarinavägen under åren omkring 1910 gjorde området lättare att nå men förändrade samtidigt stadsbilden.

Trakterna omkring Mosebacke har sedan lång tid varit en uppskattad plats för konstnärer och författare. Under 1800-talet blev området ett folkligt förlusteställe med bland annat Södra teatern som uppfördes i mitten av århundradet efter ritningar av Johan Fredrik Åbom. Terrassen med järnkonstruktioner och kägelbana tillkom på 1880-talet och lockade ännu fler att besöka området. Det karakteristiska vattentornet ritades av Ferdinand Boberg och var klart 1897.

Katarinaberget ger en viktig och intressant bild av fyra seklers stadsbyggnadshistoria. Området har, tillsammans med Mariaberget och Stigberget, den största koncentrationen av bevarad 1700-talsbebyggelse på malmarna, men också hus från senare tider. Stadsbilden är varierad med många ålderdomliga

inslag och mycket grönska. Läget på berget erbjuder också vackra utblickar över staden och vattenrummen.

HISTORIK

Sprutlagarens hus

På den nuvarande fastigheten fanns åtminstone under 1700-talets andra hälft ett stenhus i en våning med inredd vind. Troligen uppfördes det av sprutlagaren (person som lagar brandsprutor) Bengt Röding som i början av 1760-talet brandförsäkrade huset. Enligt den kortfattade beskrivningen hade bottenvåningen fem rum och vindsvåningen sex rum. I huset fanns två stentrappor till vinden och alla innertak var panelklädda.

Hedvig Sundblad bygger om

År 1806 tog husets ägare Hedvig Sundblad en ny försäkring och mer än dubblade det tidigare värdet. Uppenbarligen hade stora förändringar skett och det gamla huset hade troligen byggts på med en våning till dagens storlek. Av beskrivningen till försäkringen framgår att bottenvåningen hade portgång och förstuga och tre rum samt kök. Våningen ovanför, som

TRAPPHUSET HAR NÖTTA TRAPPSTEG AV KALKSTEN OCH EN HANDELDARE AV ÄLDRE MODELL. FOTO J. MALMBERG.

PORTEN MOT FISKARGATAN MED EN UTFORMNING FRÅN ÅRTIONDENA OMKRING 1850. FOTO J. MALMBERG.

kallades halvvåning, hade sju rum och kök medan vinden var inredd med fem rum och kök. Alla rum var försedda med kakelugnar och det brutna taket var klätt med tegel och hade sex större och två mindre takkupor. Övre vinden fungerade som torkvind. På gården fanns två längor med bodar av bräder.

Magisterns ombyggnad

Redan tio år senare tycks ytterligare förändringar ha gjorts eftersom magister E. A. Söderstjerna begärde en ny, förhöjd försäkring 1816. Vad som då var nytt framgår inte tydligt av beskrivningen, men här omtalas, förutom den portgång som nämns 1806, även en inkörspport. Rumsdispositionen är något annorlunda och nu nämns för första gången att rummen har både bröst- och fönsterpaneler och att flera av de panelklädda taken är pappspända. I vindsvåningen finns, enligt beskrivningen, tre väggfasta skåp.

Få förändringar under 1800- och 1900-talet

Senare ägare under 1800-talet och början av 1900-

talet tycks ha gjort relativt få förändringar.

Huset köptes av Stockholms stad 1917, och 2004 övergick fastigheten till Stadsholmen. På 1950-talet gjordes en genomgripande fasadrenovering och när putsen knackades ner visade det sig att bottenvåningens högra fönster mot gatan tidigare hade varit en större dörr- eller portöppning, troligen den inkörspport som nämns i 1816 års brandförsäkring. Inkörspporten tycks återigen ha förvandlats till två bostadsrum 1854 då dåvarande ägaren Anna Catharina Westling ansökte om byggnadslov för detta.

En större inre renovering och modernisering skedde 1966 med bland annat nya kök och badrum. Sedan dess har Stiftelsen Ateljéhus i Stockholm bedrivit verksamhet i huset.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Byggnaden har i stort sett kvar sitt utseende från 1800-talets början med två bostadsvåningar och inredd vind. Fasaden är slätputsad med kraftig taklist och har

nästintill kvadratiska fönster placerade i murlivet. Det brutna taket är täckt med enkupigt tegel och har plåtklädda takkupor både mot gatan och gården.

Interiör

Genom huset går en kalkstenslagd portgång som mot Fiskargatan har en pardörr med överljusfönster och spetsbågiga spröjsar i empirestil från 1800-talets första hälft – möjligen från 1830-talet då huset enligt brandförsäkringen var illa underhållet och reparerades.

I trapphuset finns inbyggda skåp, kalkstenstrappor och halvfranska enkeldörrar med antingen tre halvfranska fyllningar eller utanpåliggande fyllningar.

Lägenheterna har kvar sin ålderdomliga prägel med låg takhöjd, släta målade tak och enkeldörrar med fyllningar, i flera fall utanpåliggande fyllningar och kammarlås. Fönstersmygarna är lätt välvda och djupa med panel och stenprofilerade bröstpaneler. Ytskikt, som linoleummattor, och standard i övrigt är till stor del från 1960-talet.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktbehandlingsmetoder som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.